

مراکز آموزشی ایران شناسی در ایتالیا

ترجمه فاطمه ایجی^۱

مقطع اولیه رشته‌ها

سه دانشگاه ایتالیا (مؤسسه شرقی ناپل - که دانشگاهی کاملاً متفاوت با دانشگاه ناپل است - لاساپینزای رم، و ونیز) مقاطعی را ارائه می‌کنند که درس اصلی آنها فارسی است، یعنی چهار رشته فارسی در ترکیب با موضوعات ثانویه‌ای چون زبان (عربی، ترکی و غیره) و یا دیگر رشته‌ها (تحت نظام آموزشی ایتالیا گذارانند امتحان حداقل در بیست درس اجباری است).

دانشگاه بولونیا حالت رابطی میان سه مرکز تأیید شده سنتی مطالعات ایرانی و مراکز کم اهمیت تر را دارد: این دانشگاه رشته‌های زبان فارسی را - که می‌توان آنها را برای مدت چهار سال به طور نظری انتخاب کرد - ارائه می‌کند، البته بجز رشته‌هایی که در چارچوب مقاطع رشته‌های تاریخی داده می‌شوند، یعنی جایی که موضوعات اجباری به طور اصلی مربوط به موضوعات مهم تاریخی است؛ از این گذشته موضوعات ثانوی و تسهیلات کتابخانه‌ای عرضه شده تا حدی در تحقق برنامه‌های آموزشی مقاطع ایران شناسی مشکل آفرین می‌شود.

در میان دیگر دانشگاه‌ها که در اینجا از آنها به تفصیل یاد نشده، موضوعات ایران‌شناسی در دانشگاه میلان (دانشکده هنر: واژه‌شناسی ایرانی)، دانشگاه پیزا (دانشکده هنر: واژه‌شناسی ایرانی و ایران‌شناسی) و دانشگاه تورینو (دانشکده هنر: باستان‌شناسی دوره‌های پارسی و ساسانی) ارائه می‌شود. در این دانشگاه‌ها، که بخش ایرانی کتابخانه‌ها عموماً در حد متوسط‌اند، موضوعات ایرانی عرضه شده را در ترکیب با دروس اصلی باستان‌شناسی یا تاریخی از مناطق مدیترانه باستانی و خاور نزدیک، ادبیات باستانی، زبان‌شناسی تطبیقی و غیره، برای طی مقاطع تحصیلی رشته‌های هنر (چهار سال) می‌توان انتخاب کرد؛ در ناپل و رم، و در دانشکده هنر و نیز گزینش‌های دیگری ممکن است. مقطع اولیه رشته‌ها حداقل چهار سال است؛ مطالعه ادواری هر مقطع به طور نظری امکان‌پذیر است، اما برای بخش‌های بسیار تخصصی این کار غیرعملی است. قطع نظر از دانش پیشین در هر موضوع، اگر دانشجویان قبلاً امتحانات موجود در برنامه امتحانی دانشکده را در دیگر دانشگاه‌های ایتالیایی (یا دانشگاه‌های تأیید شده خارجی) نگذرانند، کوتاه کردن دوره تحصیل جایز نیست. انتظار می‌رود که متقاضیان ایتالیایی امتحانات دوره متوسطه را گذرانده باشند؛ مدارک تحصیلی مشابه از کشورهای اروپایی هم پذیرفته می‌شود.

تحصیلات تکمیلی

درجه دکتری ایتالیایی سه سالی است که شامل ارائه رساله‌ای براساس تحقیقات دست اول، به علاوه شرکت در جلسات آموزشی به صورت سمینارهای غیررسمی است. مرحله نخست، مدرک ورودی است که برای پذیرش در امتحان لازم است و هر ساله در سطح ملی تعیین و توسط استادان برگزار می‌شود. ابتدا امتحان کتبی از موضوعات مربوط به دکتری و براساس تخصص متقاضیان است و سپس امتحان شفاهی و بحث در مورد موضوعات گسترده‌تر تحقیقی و متن‌های تخصصی و حداقل به دو زبان اروپایی است. سه محل برای هر دوره امتحانی به شهروندان ایتالیایی اختصاص داده می‌شود؛ دو محل دیگر برای خارجی‌ان تحت همان شرایط مهیاست (جز آن‌که برای خارجی‌ان بورسیه‌ای داده نمی‌شود).

بولونیا

اطلاعات مربوط به رشته‌های مطالعات شرقی را می‌توان از دفتر دانشکده ادبیات و فلسفه (Via Zamboni 38, 40126 Bologna, Tel. 051-236861) یا مؤسسه زبان‌شناسی (Istituto di glottologia, Via Zamboni 28, 40126 Bologna, Tel. 051-276695) به دست آورد.

درخواست کتابچه راهنما و اطلاعات کلی درباره پذیرش در دانشگاه را باید به اداره پذیرش دانشکده ادبیات و فلسفه (*Segreteria studenti della facoltà di lettere e filosofia* همان نشانی دانشگاه) فرستاد.

مقطع اولیه

دانشکده ادبیات و فلسفه (*Facoltà di lettere e filosofia*)، مقطع اولیه در بخش تاریخ شرق (*Laurea in storia - Indirizzo orientale*) (چهار سال)، زبان و ادبیات فارسی (طبق قانون بیشتر از دو واحد نیست) ممکن است با زبان دومی چون عربی یا ارمنی، و طیفی از موضوعات مهم در تاریخ مناطق مدیترانه باستان و خاور نزدیک، ادبیات باستانی، زبان‌شناسی تطبیقی و غیره همراه شود. تنها موضوع ایرانی ارائه شده دیگر ایران‌شناسی است. اسلام‌شناسی و رشته‌هایی در زمینه هندشناسی هم به عنوان موضوعات ثانوی ارائه می‌شوند.

مقاطع بالاتر

در حال حاضر مقطع دکتری در زمینه ایران‌شناسی ارائه نمی‌شود.

گروه مدرسان

دانشیاران: مائوریتسیو پیستوسو در زبان و ادبیات فارسی؛ گابریلا اولوهوجیان، زبان و ادبیات ارمنی. انتخاب افراد برای تدریس ایران‌شناسی سالانه طی جلسه‌ای انجام می‌شود.

تسهیلات

کتابخانه مؤسسه زبان‌شناسی مخصوص مطالعات ایرانی.

انتشارات

مجله *Studi orientali e linguistici* را مؤسسه زبان‌شناسی به طور نامنظم منتشر می‌کند که مقالاتی هم در مورد مطالعات ایرانی دارد.

نایل

Istituto universitario orientale, Piazza VII Settembre, 80134 Napoli, Tel. 081-321631.

اطلاعات مربوط به رشته‌های مطالعات ایرانی را می‌توان از دفتر دانشکده‌ها
Dipartimento (Loggia dei Pisani, 80134 Napoli Via) یا بخش مطالعات آسیایی
di studi Asiatici, Piazza San Giovanni Maggiore 39, 80134 Napoli, Tel.
081-207475) به دست آورد. درخواست کتابچه راهنما و اطلاعات کلی در مورد پذیرش
در مؤسسه را باید به اداره پذیرش فرستاد (*Segreteria Studenti, Via A. De Pretis,*
80133 Napoli, Tel. 081-312577).

مقطع اولیه

الف. دانشکده ادبیات و فلسفه (*Facoltà di lettere e filosofia*):

۱. مقطع زبان و ادبیات معاصر - بخش شرقی (*Laurea in lingue e letterature*
staniere moderene-Indirizzo orientale) (چهار سال).

۲. مقطع فرهنگ و زبان شرقی - بخش خاورمیانه (*Laurea in lingue e civiltà*
orientali-Sezione Vicino e Medio oriente) (چهار سال).

۳. زبان و ادبیات فارسی (چهار واحد اجباری برای رشته اصلی) که ممکن است با زبان
دومی چون عربی، عبری معاصر، ترکی یا فارسی اردو و هندی (حداقل هر کدام دو واحد)
همراه باشد. موضوعات دیگر ایرانی (چون تاریخ ایران و آسیای مرکزی معاصر، تاریخ
خاورمیانه اسلامی، تاریخ آسیای مرکزی باستان، زبان‌شناسی که برای توصیف زبان‌های
ایرانی به کار می‌رود، واژه‌شناسی ایرانی / با اوستایی، فارسی باستان، فارسی میانه، پارتی،
بلوچی یا کردی، موضوعات قابل دسترس / زبان‌شناسی زبان‌های قفقازی، تاریخ قدیم و،
باستان‌شناسی ایران و آسیای مرکزی، تاریخ هنر ایران اسلامی) موضوعات اصلی هستند.

۴. مقطع ادبیات و علوم انسانی (*Laurea in lettere*) (چهار سال).

زبان و ادبیات فارسی (بیشتر از دو واحد قانونی نیست) و کل موضوعات ایرانی
که در بالا ذکر شد ممکن است به صورت ثانوی در ترکیب با انواع مختلفی از دروس
اصلی باستان‌شناسی یا تاریخ مناطق مدیترانه باستانی و خاور نزدیک، ادبیات باستانی،
تاریخ عمومی ادیان، تاریخ هنر غرب، ادبیات معاصر، زبان‌شناسی تطبیقی و غیره
انتخاب شوند.

ب. دانشکده علوم سیاسی (*Facoltà di scienze politiche*):

رشته علوم سیاسی - بخش آسیا و آفریقا (*Laurea in scienze politiche-Indirizzo*
Asia e Africa) (چهار سال). زبان فارسی (چهار واحد اجباری) ممکن است با زبان دومی

چون موارد ذکر شده در قسمت دانشکده ادبیات و فلسفه همراه شود؛ تمام موضوعات ایرانی ذکر شده در بالا را به عنوان موضوعات ثانوی، در کنار دروس اصلی تاریخ معاصر، تاریخ اجتماعی، تاریخ اقتصادی و غیره می توان انتخاب کرد.
پ. دانشکده مطالعات اسلامی (Scuola di studi islamici):

رشته مطالعات اسلامی (Laurea in studi islamici) (دو سال).^۱ زبان فارسی ممکن است با تعداد زیادی از رشته های مطالعات اسلامی و تمام موضوعات ایرانی ذکر شده در بالا همراه شود. اسلام شناسی، تاریخ کشورهای اسلامی، حقوق اسلامی، جامعه شناسی اسلام و غیره، موضوعات اجباری هستند.

مقاطع بالاتر از طریق تحقیق

۱. دکتری مطالعات ایرانی (Dottorato di ricerca in studi iranici) در رشته های زبان و ادبیات فارسی، تاریخ معاصر، واژه شناسی و زبان شناسی ایرانی (در هر نوع زبان ایرانی هست) و تاریخ ادیان ایرانی، استاد راهنما نظارت دارد.

۲. دکتری واژه شناسی آسیای غربی باستانی - بخش ایرانی (Dottorato di scienze filologiche dell' Asia Occidentale antica - Area iranica) (سه سال).

در رشته های زبان شناسی ایرانی و واژه شناسی ایرانی باستان و میانه (بیشتر اوستایی، فارسی باستان، فارسی میانه و پارتی) در حوزه خاور نزدیک (یعنی در ترکیب با موضوعاتی چون آشورشناسی، مطالعات آرامی تاریخ خاور نزدیک باستان، مطالعات سامی و غیره) استاد راهنما نظارت دارد.

گروه مدرسان

استادان: جیوانی دارمه، زبان و ادبیات فارسی؛ گرادو نیولی، واژه شناسی زبان های ایرانی؛ آدریانو رُسی زبان شناسی ایرانی. دانشیاران: الیو پرواسی، زبان شناسی زبان های قفقازی؛ رحیم رضا، ادبیات فارسی اردو و هندی. دستیاران تحقیق: ماریا ویتوریا فونتانا، باستان شناسی و تاریخ هنر ایران دوره اسلامی؛ برونو جنیتو، باستان شناسی و تاریخ هنر ایران باستان؛ دو سمت مریگری (اردو و فارسی) و کرسی استادی تاریخ ایران و آسیای مرکزی هم براساس نشست سالانه انتخاب می شوند؛ استاد ناظر (برای استادان خارجی) هم

۱. معلومات بخصوصی برای این مقطع لازم است. متقاضیان باید دو مورد زیر را بگذرانند: ۱. در تمام رشته ها در دو سال اول مقاطع واحدهای علوم انسانی (دانشکده های هنر، علوم سیاسی، حقوق، زبان های معاصر) فراهم است؛ ۲. امتحانی جهت بررسی سواد عربی برگزار می شود.

تحت همان شرایط و در فاصله‌های نامنظم بر طبق موافقت دانشکده معین می‌شود.

امکانات

کتابخانه بخش مطالعات آسیایی (*Dipartimento di studi asiatici*) یکی از مجموعه‌های عظیم کتاب ایتالیا درباره موضوعات شرقی است که بالغ بر یکصد و پنجاه هزار جلد کتاب و بیشتر از یک هزار و پانصد نشریه ادواری جدید دارد. آثار جنبی قرن‌های نوزدهم و بیستم این کتابخانه در اکثر رشته‌ها (شاخه‌ها)ی مطالعات ایرانی بسیار منسجم و کامل است؛ این مجموعه کتاب‌های بسیاری نیز در مورد مطالعات اسلامی، باستان‌شناسی ایران و زبان فارسی دارد.

انتشارات

نشریه *The Annali dell'Istituto Universitario Orientale--Serie Orientale* در سال چهار شماره و با چهار تک‌نگاری پیوست منتشر می‌شود که اغلب شامل مقالات و تک‌نگارهایی است که به جنبه‌های مختلف مطالعات ایرانی، عمدتاً باستان‌شناسی و ایران پیش از تاریخ، زبان‌شناسی ایرانی، و دین زردشتی می‌پردازند. بخش مطالعات آسیایی هم مجموعه‌ای تک‌نگارشی به نام *Series Minor* چاپ می‌کند که بیشتر جنبه‌های مختلف مطالعات ایرانی اختصاص دارد؛ نشریه ادواری *Newsletter of Baluchistan Studies* که توسط انجمنی بین‌المللی مطالعات بلوچی منتشر می‌شود، در سال ۱۹۸۳ م بنیاد یافته است.

رم

Università degli studi 'La Sapienza' (مشهور به «رم یک») Piazzale Aldo Moro 5, 00185 Roma. Tel. 06-4991.

اطلاعات مربوط به رشته‌های مطالعات شرقی را می‌تون از دفتر دانشکده هنر (به همان نشانی بالا، تلفن 06-4951658) یا بخش مطالعات شرقی (نشانی بالا *Dipartimento di studi orientali*, Tel. 06-4940075) به دست آورد.

درخواست کتابچه راهنما و اطلاعات کلی در مورد پذیرش در دانشگاه هم باید به دایره پذیرش دانشکده ادبیات و فلسفه (*Segreteria studenti della Facoltà di e filosofia lettere*)، به همان نشانی دانشگاه فرستاده شود.

مقطع اولیه

دانشکده ادبیات و فلسفه (*Facoltà di lettere e filosofia*):

۱. مقطع زبان و ادبیات معاصر - بخش شرقی (*Laurea in lingue e letterature*) (چهار سال).

زبان و ادبیات فارسی (چهار واحد اجباری برای هر رشته) که ممکن است با زبان دومی چون عربی یا ترکی (حداقل دو واحد برای هر کدام) همراه شود. همچنین موضوعات اسلام‌شناختی زیادی (که در میان آنها می‌توان از اسلام‌شناسی، تاریخ فرهنگ اسلامی، باستان‌شناسی کشورهای اسلامی، تاریخ هنر مسلمانان، به غیر از رشته‌های ایزان‌شناسی نام برد) ارائه می‌شوند که تمام آنها در ترکیب با رشته‌های زبان فارسی دو یا چهار ساله انتخاب می‌شوند.

۲. رشته ادبیات (*Laurea in lettere*) (چهار سال).

زبان و ادبیات فارسی (به لحاظ قانون بیشتر از دو واحد نیست) و تمام موضوعات ذکر شده در بالا ممکن است به عنوان درس ثانوی در ترکیب با تعداد زیادی از دروس اصلی رشته باستان‌شناسی یا تاریخ مدیترانه باستانی و تاریخ مناطق خاور نزدیک، ادبیات باستان، تاریخ عمومی ادیان، تاریخ هنر غرب، ادبیات معاصر، زبان‌شناسی تطبیقی و غیره انتخاب شوند.

مقاطع بالاتر

در حال حاضر سطح دکترای ایران‌شناسی بخصوصی فعال نیست؛ بر مقاطع زبان‌های ایرانی میانه و باستان برای دانشجویانی که در رشته دکتری زبان‌شناسی (*Dottorato di ricerca in linguistica*) (سه سال با نگرش تطبیقی) ثبت نام کرده‌اند و باستان‌شناسی ایران برای دانشجویانی که در رشته دکتری باستان‌شناسی شرق - بخش ایران و بین‌النهرین (*Dottorato di ricerca in archeologia orientale-Curricolo: Urbanizzazione in Mesopotamia e Iran*) (سه سال با گرایش باستان‌شناسی خاور نزدیک) ثبت نام کرده‌اند، استاد راهنما نظارت دارد.

گروه مدرسان

استاد: آنجلو م. پیه‌مونتسه، زبان و ادبیات فارسی. دستیار تحقیق: پائولو اُرساتی، زبان و ادبیات فارسی. همچنین مربی برای رشته زبان فارسی سالانه طی نشست‌های انتخاب می‌شود.

تسهیلات

کتابخانه بخش مطالعات شرقی دارای مجموعه عظیمی از کتاب با موضوعات شرقی است که شامل هفتاد هزار جلد کتاب و بالغ بر چهارصد نشریه ادواری جدید است. این مجموعه به ویژه در زمینه عربی و مطالعات اسلامی قوی است، اما کتاب‌های بسیار نفیسی هم در زمینه

موضوعات ایرانی و زبان فارسی دارد.

آثار کهن و نیز مجموعه‌ای از دست‌نوشته‌های فارسی را هم می‌توان در کتابخانه‌های *Biblioteca Apostolica Vaticana* و *Accademia nazionale dei Lincei* یافت؛ در دو کتابخانه بالا و کتابخانه *[IsMEO] Istituto per il Medio el Estremo Oriente* و *Istituto per l'Oriente* هم مجموعه خوبی از نشریه‌های ادواری یافت می‌شود. میراث مارک وارت و مسینا هم به کتابخانه *Pontificio Istituto Biblico* (که مجموعه بسیار نفیسی از نشریات ادواری را هم دربردارد) بخشیده شده است. میراث پالیارو هم به کتابخانه بخش انسان‌شناسی و زبان‌شناسی دانشگاه ساپینزا اعطا شده است.

انتشارات

فصلنامه *Rivista degli studi orientali* چهار بار در سال منتشر می‌شود که گهگاه مقالاتی هم با موضوعات ایرانی دارد. از جمله نشریات ادواری که دانشگاه منتشر نمی‌کند، نشریه *Oriente Moderno* سالانه توسط *Istituto per l'Oriente* انتشار می‌یابد و نشریه *East and West* دو بار در سال توسط *IsMEO* چاپ می‌شود که اغلب موضوعات ایرانی را دربردارد. همین مؤسسه کتاب‌های قابل ملاحظه‌ای با موضوعات ایرانی را هم در یک مجموعه تک‌نگاشتی منتشر می‌کند.

ونیز

Università delgi studi, Dorsoduro 3246, Ca' Foscari 30123 Venezia. Tel 041-85420.

اطلاعات مربوط به رشته‌ها را می‌توان از دانشکده زبان‌های معاصر (*Facoltà di lingue e letteratur straniere, Cà Garzoni-Moro, S. Marco 3417, 30126 Venezia, (Tel: 041704477)* یا بخش مطالعات اروپایی - آسیایی (*Dipartimento de studi euroasiatici*) به دست آورد.

درخواست کتابچه راهنما و اطلاعات کلی در مورد پذیرش در دانشگاه باید به نشانی اداره پذیرش دانشکده زبان‌های معاصر (همان نشانی دانشگاه یعنی *Segreteria studenti della Facoltà di Lingue e letterature straniere*) فرستاده شود.

مقطع اولیه

دانشکده زبان‌های معاصر (*Facoltà di lingue e letterature straniere*): رشته زبان و

ادبیات شرقی (*Laurea in lingue e letterature orientali*) (چهار سال). زبان و ادبیات فارسی (چهار واحد اجباری برای رشته اصلی) ممکن است با زبان دومی چون عربی یا ترکی (حداقل هر کدام دو واحد) همراه شود. زبان و ادبیات افغانی هم همان موقعیت زبان فارسی را دارد. دیگر موضوعات ایرانی چون تاریخ ادیان ایرانی، وژنه‌شناسی ایرانی، یا گویش‌های ایرانی، به علاوه موضوعات متنوع اسلام‌شناختی را هم می‌توان به اتفاق رشته‌های زبان فارسی دو یا چهار ساله انتخاب کرد.

مقاطع بالاتر

در حال حاضر هیچ رشته‌ای در سطح دکتری ایران‌شناسی ارائه نمی‌شود؛ بعضی از مدرسان با مؤسسه *Universitario Oreintale* برای مقطع دکتری موضوعات ایرانی در ناپل همکاری می‌کنند.

گروه مدرسان

استادان: جیان روبرتو اسکارجیا، تاریخ ادیان ایران و آسیای مرکزی؛ جورجیو ورسلین، زبان و ادبیات افغانی. استادیاران: بُغوس زکیان، زبان و ادبیات ارمنی؛ ریکاردو زیپولی، زبان و ادبیات ایران (یعنی فارسی). دستیاران تحقیق: جیوانانی کوراتولا، تاریخ هنر ایران اسلامی؛ لویجی ماگاروتو، مطالعات قفقازی؛ ماریو نوردیو، تاریخ ادیان ایران و آسیای مرکزی. یک مربی (فارسی دری) و دو استاد مدعو برای وژنه‌شناسی ایرانی و گویش‌های ایرانی براساس نشست سالانه‌ای انتخاب می‌شوند. استاد ناظر هم تحت همان شرایط و در فاصله‌ای نامنظم بر طبق موافقت دانشکده معین می‌شود.

تسهیلات

کتابخانه بخش مطالعات اروپایی آسیایی حدود پانزده هزار جلد کتاب و یکصد نشریه ادواری دارد که بخشی از آن به مطالعات ایرانی و به‌خصوص افغانی اختصاص دارد. کتابخانه مارچیانا دارای مجموعه کوچکی از دست‌نوشته‌های فارسی است.

انتشارات

نشریه *Annali di Ca'Foscari - Serie Orientale* سالانه بیشتر منتشر می‌شود و اغلب حاوی مقاله و نقد کتاب در زمینه‌های گوناگون مطالعات ایرانی است. نشریه *Quaderni del Seminario di iranistica, uralo-altaistica caucasologia* که اغلب به موضوعات ایرانی اختصاص دارد، در سال ۱۹۷۹ م بنیاد یافته است.

رم و میلان

رشته‌های مؤسسه مطالعات خاورمیانه و دور ایتالیا

Via Merulana 248,) 00185 (ISMEO) دور ایتالیا

(Roma, Tel. 7327 41) مؤسسه‌ای عمومی تحت نظارت وزارت امور خارجه است و

رشته‌هایی را در زمینه زبان و فرهنگ فارسی در رم و میلان سازمان داده است.

مدرسان

در رم: دکتر رضا کسایی، زبان فارسی؛ دکتر بنیامینو ملاسچی، فرهنگ و تمدن

فارسی‌زبانان؛ دکتر فرانچسکو نوچی، تاریخ هنر فارسی‌زبانان. در میلان: دکتر فرخ رضا

الهی، زبان فارسی؛ دکتر ماتیلده گالیاردی، فرهنگ و تمدن فارسی‌زبانان.

تسهیلات

کتابخانه این مؤسسه در رم دارای بخش کوچکی از آثار منتشره در زمینه مطالعات ایرانی

است.

انتشارات

صفحات پیشین نگاه شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی